

Ο ΕΝ ΤΩ ΧΩΡΙΩ ΠΥΘΙΩ ΤΟΥ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ
ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ ΑΠΑΓΧΟ-
ΝΙΣΘΕΝΤΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΣΤ'

Φυλλομετρῶν παλαιὸν τόμον τοῦ περιοδικοῦ «Οἱ τοεῖς Ἱεράρχαι», εἶδον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 515 τεῦχος τῆς 16ης Ἰουνίου 1921 τὴν ἐπιγρα-
φὴν «'Επὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ γένους»
μὲ μίαν σημείωσιν «λόγος ἐπίσημος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ναῶ τοῦ Ἀγ.
Ἀθανασίου Διδυμοτείχου τῇ 25ῃ Μαρτίου ἐ. ἔ.»

Ὁ ὁμιλητής, ὁ τότε μητροπολίτης Διδυμοτείχου Φιλάρετος, ἐξημνῶν
τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς αὐτοθυσίας τῶν ἡρώων τῆς ἐλληνικῆς ἐπα-
ναστάσεως τοῦ 1821, παρείχεν ἐκτὸς ἄλλων καὶ μίαν ἱστορικὴν πληρο-
φορίαν· ἡ πληροφορία αὕτη ἐνδιαφέρει κυρίως τοὺς κατοίκους τοῦ πλη-
σίον τοῦ Διδυμοτείχου χωρίου Κουλελί-Βουργάζ, τὸ ὁποῖον ἔχει λόβει ἀπὸ
τῆς ἐλληνικῆς κατοχῆς τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ὄνομα Πύθιον.

Ἐγραφε λοιπὸν ὁ Φιλάρετος τὰ ἑξῆς: «'Εν Ἀδριανουπόλει μετὰ
πολλῶν ἐκ τοῦ κλήρου καὶ τῶν προεστώτων ἀπηγγονίσθη ὁ πρῶην Κων-
σταντινουπόλεως Κύριλλος ὁ ΣΤ', τὸ ἱερὸν δ' αὐτοῦ σκήνος ἐξεβράσθη
ὑπὸ τῶν ρεῖθρων τοῦ Ἐβρου εἰς τὸ Κουλελί-Βουργάζ, ἔνθα πρὸ ἐτῶν
ἐδείκνυτο ὁ τάφος αὐτοῦ ἐν χριστιανικῇ οἰκίᾳ, καιομένης καινῆλας».

Ἐξ ἀφορμῆς ἐνεθυμήθην σχετικὰ τινα, γραφέντα εἰς τὸ περιοδικὸν
«Θορῆκὰ» (παράρτημα ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι 1931) περὶ ἀπαγχονισμοῦ
τοῦ Κυρίλλου καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τύχης τοῦ λειψάνου αὐτοῦ· ἐδημοσιεύετο
τὸ σουλτανικὸν φερμάνιον τοῦ ἀπαγχονισμοῦ, καθὼς καὶ μεγάλη περι-
κοπὴ μιᾶς ἱστορικῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ν. Παρασχίδου περὶ τῆς θανατώ-
σεως τῶν προκρίτων Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ 1821· ἐκ τῆς ἐν λόγῳ
περικοπῆς παραλαμβάνω τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα:

». . . τὰ πτώματα τῶν 32 θυμάτων διέταξαν νὰ μεταφέρωσι καὶ
ρίψωσιν εἰς τὸν ποταμὸν Ἐβρον, ὅστις ἔτυχε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας
νὰ εἶναι πλημμυρισμένος· ἐξέδωκαν δὲ οἱ Γενίτσαροι διαταγὴν αὐστη-
ράν, μὴ τυχόν τις τῶν χριστιανῶν τολμήσῃ, παίρωνων ἐν πτώμα καθ'
ὄλον τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ. Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῶν σω-

«Θορῆκὰ»
τ. I. 1938
r. 52-5

μάτων ἄλλα μὲν ὑπὸ τοῦ ρεύματος μετεφέρθησαν εἰς τὴν παραλίαν πόλιν Αἶνον, ἄλλα δὲ ἐσκεπάσθησαν ὑπὸ τῆς ἰλῦος τοῦ ποταμοῦ. Μόνον δὲ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίλλου, μεταφερθὲν ὑπὸ τοῦ Ἑβρου εἰς τὸ Κουλελί-Βουργάζ, ἐνεταφιάσθη κορυφα ὑπὸ τινος τῶν χωρικῶν ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ, καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη μετεφέρθησαν τὰ ὀστέα του εἰς τὴν ἱερὰν μητροπόλιν εἰς μίαν λάρνακα, ὅπου ἐφυλάττοντο μέχρι τῆς φυγῆς μας ἐξ Ἀδριανουπόλεως τὸ 1922».

Ἀντιπαραβάλλον τὰ τοῦ Παρασχίδου καὶ τοῦ Φιλαρέτου, παρατηρῶ τὰ ἑξῆς: Πρῶτον, ὅτι ὁ μὲν εἰς ἀναφέρει ἀγρόν, ὁ δὲ ἄλλος οἰκίαν. Δεύτερον, ὅτι ὁ Παρασχίδης ἀναφέρων μεταφορὰν τῶν ὀστέων τοῦ πατριάρχου μετὰ 10 ἔτη εἰς Ἀδριανούπολιν, δὲν κάμνει λόγον περὶ τοῦ κενοῦ πλέον ἐν Πυθίῳ τάφου, ὁ δὲ Φιλάρετος, χωρὶς νὰ λέγῃ τίποτε περὶ μετακομιδῆς, ἀναφέρει τάφον ἐν Πυθίῳ καὶ κανδήλαν μέχρις ἐτῶν τινῶν πρὸ τοῦ 1921, οὕτως ὥστε νὰ ὑπονοῇται, ὅτι δὲν ὑπῆρχε, τρόπον τινά, κατόπιν ὁ τάφος, ἢ ὅτι δὲν ἦτο γνωστός. Καὶ ὁμοῦς ὁ τάφος ἦτο γνωστός καὶ ὑφίσταται μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἔχει ἀνέκαθεν τὴν εἰκόνα τοῦ πατριάρχου, πρὸ τῆς ὁποίας καίει κανδήλα, τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι παλαιόθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀποδίδεται παρὰ τῶν χριστιανῶν τιμὴ καὶ σεβασμὸς ἐκ παραδόσεως καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν πρὸς τὸν κενὸν πλέον τάφον καὶ προσκυνεῖται οὗτος εὐλαβῶς.

Ἐν συνεχείᾳ ἤδη καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω, παρέχω τὰς περαιτέρω λεπτομερεῖς καὶ θετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἀνευρέσεως καὶ ἐνταφιασμοῦ καὶ τοῦ τάφου τοῦ πατριάρχου, τὰς ὁποίας παρέλαβον πρὸ καιροῦ παρὰ τοῦ γηραιοῦ ἐφημερίου Πυθίου αἰδεσιμωτάτου Παπαϊωάννου Χρηστίδου, ὅστις κατάγεται ἐκεῖθεν. Ὁ Παπαγιάννης ἐπὶ τῇ βίᾳ σκετικῶν παραδόσεων τοῦ Πυθίου διηγεῖται τὰ ἑξῆς:

Τὸ σκῆνος τοῦ πατριάρχου ἐξεβράσθη ὑπὸ τοῦ Ἑβρου ὄχι εἰς Πύθιον, ἀλλ' ὑπερθεῖν καὶ ὀλίγον μακράν, παρὰ τὸ χωρίον Ὁμοῦρ Μπέη, τὸ σημερινὸν Χειμώνιον, καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Ντομουζλούκ. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐκτεταμένον δάσος, μεγάλαι δὲ καὶ πυκναὶ ἰτέαι (σοοντιές) ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος καθὼς καὶ τὸν ποταμὸν εἰς τινα μέρη. Ὁ κορμὸς λοιπὸν μιᾶς ἰτέας, ἣ ὁποία εἶχεν ἀποσπασθῇ ὑπὸ τῆς πλημμύρας συνεκράτησε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου. Ἐτυχε κατόπιν νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν ἔφιππος, προερχόμενος ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὸ Πύθιον, Ἀδριανουπολίτης τις, ὅστις μετέφερε ἐκ Πυθίου εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ μετεπώλει ἰχθῦς καὶ τοῦ ὁποίου τὸν υἱὸν Φώτην ἐνθυμεῖται ὁ Παπαγιάννης. Μόλις εἶδεν, ἀνεγνώρισε τὸ σῶμα, διότι, ἦτο ἐν γνώσει τῶν σφαγῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐγνώριζε δὲ καὶ τὸν ἀπαγχονισθέντα πατριάρχην. Ἀνέσυρεν ἀμέσως τὸ ἱερὸν λείψα-

νον καὶ ἄφ' οὗ ἐποποθέτησεν ἐντὸς πυκνῶν δένδρων τὸ ἐκάλυψε διὰ κλάδων καὶ φύλλων, ἐξηκολούθησε δὲ τὸν δρόμον του ἀνήσυχος καὶ σκεπτικός, διότι εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν ἀπαγορευτικὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. Ἀργὰ τὴν νύκτα, ἐπισκεφθεὶς τὸν Τζορμπατζίην (πρόκριτον) τοῦ Πυθίου Χρήστον εἰς τὴν οἰκίαν του, συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ μυστικῶς διὰ τὸ σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον εὔρημά του. Ὁ τζορμπατζίης ἐσκέφθη ἐπὶ πολὺ καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ θάρρους καὶ ψυχραιμίας ὡς ἑξῆς: Συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ «ναζίρη», δηλαδὴ ἐπιστάτου τῶν κτημάτων του (τοῦ τσιφλικίου του) ἐξέλεξε τέσσαρας τολμηροὺς καὶ ἐμπίστους ἐκ τῶν ἔργατῶν του· οὗτοι ἐξοπλισθέντες μετέβησαν ἔφιπποι καὶ κρυφίως ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς Ντομουζλοῦκ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τζορμπατζίη καὶ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀδριανουπολίτου, ὅστις θὰ ὑπεδείκνυε τὸ μέρος, ἐνθα εἶχε κρύψει τὸ ἱερὸν λείψανον. Ὁ τζορμπατζίης συγχρόνως εἶχε διατάξει καὶ δύο ἀλιευτικὰ πλοίαρια νὰ ἀνέλθουν τὸν ποταμὸν μετὰ τὴν πρόφασιν δῆθεν νὰ ἀλιεύσουν. Ἐφθάσαν τέλος, παραλαβόντες δὲ τὸ σκῆνος εἰς ἓν τῶν πλοιαρίων καὶ κολύψαντες αὐτὸ καταλλήλως, ἐπανῆλθον εἰς Πύθιον. Ἐκεῖ μετακομίσαντες αὐτὸ ἐν πάσῃ μυστικότητι εἰς τὴν μεγάλην οἰκίαν τοῦ τζορμπατζίη Χρήστον, ἔθαψαν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐντὸς τοῦ μαγειρείου αὐτοῦ. Ὅτε ἀργότερον, προσθέτει ὁ Παπαγιάννης, ἐδόθη ἀμνηστία διὰ τὰ γεγονότα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, προσῆλθεν εἰς Πύθιον ἐπιτοπὴ μοναχῶν ἀπὸ τοῦ Ἀγ. Ὄρους καὶ μετεκόμισε τὰ ὁστὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὸ Ὄρος. Οἱ μοναχοὶ μάλιστα ἐπρότειναν εἰς τὸν τζορμπατζίην Χρήστον νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν εἰς Ἀγιον Ὄρος, ὅπου θὰ ἐτιμᾶτο πολὺ καὶ θὰ ἐλάμβανε πολὺτιμα δῶρα, ἐκεῖνος ὅμως ἠρνήθη.

Ὁ τζορμπατζίης παρὰ τὴν γενομένην μετακομίδην, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου διελύθη καὶ ἀπερροφήθη ἐν τῷ ἐν Πυθίῳ τάφῳ αὐτοῦ καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι ἐξηκολούθουν νὰ ἀπονέμουν τιμὴν καὶ προσκύνησιν εἰς τὸν κενὸν πλέον ἀπομείναντα τάφον, ἔκτισεν εἰδὸς τι κενόταφίου εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, ἐναπέθεσε δὲ εἰκόνα τοῦ πατριάρχου καὶ ἀκοίμητον κανδήλαν. Τοιουτοτρόπως τὸ ἄλλοτε μαγειρεῖον μετετράπη εἰς ἱερὸν προσκύνημα, τοῦ ὁποίου τὴν περιποίησιν ἀνέλαβεν ἕκτοτε καὶ ἔχει μέχρι τοῦδε ἡ οἰκογένεια τοῦ τζορμπατζίη Χρήστον. Ἡ εἰκὼν τοῦ τάφου εἶναι σήμερον κατεστραμμένη καὶ ἀμανρά, ἔχουσα ἀνάγκην ἀνακαινίσεως.

Κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Παπαγιάννη, ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης ἀνέκαθεν καὶ συχνάκις ἐμφανίζεται καθ' ὕπνου εἰς ὠρισμένον μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ τζορμπατζίη. Ἦδη ἀπὸ ἐτῶν αἱ ἐμφανίσεις γίνονται εἰς τὸν Γεώργιον Ἀργυρίου, ὅστις εἶναι δισέγγονος τοῦ τζορμπατζίη. Ὁ Παπα-

γιάννη; ἐνθυμεῖται τὴν σύζυγον τοῦ τζορμπατζῆ καὶ τὰ δύο τέκνα του, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Ἀργύριον· καὶ ὁ μὲν Δημήτριος δὲν ἀπέκτησεν ἄρρενα τέκνα, μία δὲ θυγάτηρ του ὑπανδρευθεῖσα ἀπέθανεν ἄτεκνος· ὁ Ἀργύριος ὁμοῦ ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ υἱοῦ του Ἀθανασίου πέντε ἐγγονούς: τὸν Βραχιόνην, τὸν Χρηστον, τὸν προμνημονευθέντα Γεώργιον, τὸν Ἀργύριον καὶ τὸν Λαμπρινᾶκον. Οὗτοι πάντες φέρουν τὸ ἐπίθετον Ἀργυρίου καὶ κατοικοῦν εἰς τέσσαρας οἰκίας, εἰς τὰ ἀναφερθέντα κτήματα τοῦ προπάππου των. Ἐκ τῶν οἰκιῶν τούτων ἡ μία εἶναι ἡ παλαιά, τῆς ὁποίας τὸ μαγειρεῖον εἶχε μετατραπῇ εἰς τάφον τοῦ πατριάρχου.

Ὁ Παπαγιάννης διηγείται καὶ τὸ ἑξῆς: ὅτι ὁ ἐκ Πυθίου Λαμπράκης Δημιούλκης, ἐκφρασθεὶς πρὸ τεσσάρων περιπυ ἐτῶν ἀνευλαβῶς περὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς προσκυνήσεως τοῦ πατριάρχου, ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτοῦ· κατακλιθεὶς δηλονότι εἰς τὸ δωμάτιόν του διήλθεν ὅλην τὴν νύκτα ἀνήσυχος καὶ ἐν μέσῳ μεγάλου τρόμου, διότι ἠσθάνετο, ὅτι ὁ πατριάρχης ἔκρουε διαρκῶς τὴν θύραν. Μετανοήσας ὁ λοιπὸν μετέβη τὴν πρωΐαν εἰς τὸν τάφον καὶ προσκυνήσας εὐλαβῶς προσέφερε μίαν ὀκτὼν ἔλαιον διὰ τὴν κανδήλαν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπανεῦρε τὴν ἡσυχίαν του.

Ἐνταῦθα τελειώνει ἡ διήγησις τοῦ καλοῦ Παπαγιάννη, γεννᾶται ὁμοῦς ἡ ἀπορία: εἶναι τάχα ἀληθής ἡ πληροφορία, ὅτι τὰ ὀστᾶ τοῦ πατριάρχου μετεκομίσθησαν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ὄχι εἰς Ἀδριανούπολιν; Ἀμφίβολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον, διότι ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν θετικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ ἐδεικνύετο καὶ ὁ νέος τάφος τοῦ πατριάρχου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος· πρὸς τούτοις θὰ ἦτο περιττὴ καὶ ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει κατάθεσις τῆς μνημονευθείσης λάρνακος, ἡ ὁποία δὲν ἦτο, ὡς εἶδομεν ἀπλοῦν νενοτάφιον. Ἴσως ἡ πληροφορία τοῦ Παπαγιάννη, εἶναι δυνατόν, νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἑξῆς: Εἶναι δηλαδὴ πιθανόν, ὅτι κατὰ τὴν ἐκ Πυθίου μετακομιδὴν τῶν ὀστέων τοῦ πατριάρχου εἰς Ἀδριανούπολιν προσήλθον τυχαίως ἢ καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ Ἅγιορεῖται μοναχοὶ καὶ ἐπρότειναν τὴν εἰς Ἅγιον Ὄρος μετακομιδὴν, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτὴ καὶ δὲν ἐξετελέσθη ἡ πρότασις ἐκείνη, προτιμηθείσης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀντὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Λιδυμότειχον Ἰούλιος 1937

† Ἀρχιμανδρίτης ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Αρχιανδρική
 Νικολάου
 Βαγινάκη
 - Θεσσαλονίκη 40.
 Τ.ΙΓ' 1940

ἐπὶ τοῦ μεταρροφίου Μεδοδίου (1893-96) ἐν τῷ χωρίῳ Κουλέ-
 λι-Βουργά, τὸ ἐστὶ Βιγανλινὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐγγι-
 νίας ἀποχῆς, πύθιον παρῶμενον, ὑποῖχε τοῦτοιας
 «χόρδας» ἐξορισθῆ. ἀνεγίνωκε διὰ τὴν εὐχὰς ἐπὶ τῶν
 ἀποδυνάτων ζώων τῶν τοῦτον καὶ τῶν ὑπερέχον χωρι-
 ῶν, ὅπως μὲς διηγεῖται ὁ ἀποστόλος Παύλος, καὶ ἐ-
 ναμνε «νοσηδὲς» διὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἐργασίαν, καὶ ὅσοι-
 α εὐρέμα ἐν τῶν γαμῶν τῶν ζώων πρὸς θεραπείαν ἢ
 ἀποτροπὴν ἀπὸ ἀποδυνάτων. ἐν τῷ παρακείμενῳ χωρί-
 ῳ τῆς Περσίας, ὅπου ἀνομάζοντο ἄλλοτε τὸς τῶν τοῦ-
 των «Ζαϊντ-κρναού-νιόι», ἐξημέρας τοῦ ναοῦ ἦτο
 τὴν ἐσοχὴν εὐρίων ἐρεῖς ἐν Πρωσῆσις. οὗτος δὲ ἔχον
 νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς χριστιανούς νὰ μεταβιῇσιν ἐν τῶν
 τοῦτον ἀποχῆς, διὰ τὴν χόρδαν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς
 διὰ νὰ ἀεγμὸν καὶ ὁ ὅλος, ἔμνε καὶ αὐτὸς ἐξορισθῆ
 τῶν ζώων καὶ ἐναμνε χριστιανικὰ ἐργασίαν. «ἐδιδά-
 βαζε» τοῖσιν ἐκ ἀποδυνάτων ζώων, ἐχάραττε τὸ σημεῖον
 τοῦ σταυροῦ ἐπὶ ἐνὸς λεμαχίον χαρτὸν τὸ σημεῖον τοῦ
 σταυροῦ καὶ ἔγραφε ἐπὶ τὴν χαρτὸν «Ἐν ὀνόματι
 τοῦ Ἀβδῆ Παύλου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος... κ.τ.λ.». ἐδίδωκε νὰ βῶν
 τὸν χαρτὸν στήναι καὶ ἀνέμειν ἐνὸς λεμαχίον
 ὑπερμαρῶν ἢ ὑπερμαρῶν καὶ τὸ ἔγραφε. τὸν τοῦτον
 ἔμνε ὁ χριστιανὸς, ὡς ὅτι «νοσηδὲς». καὶ
 κατήγγελλαν μὲν τὸν ἐρεῖα ἐν τῶν μεταρροφίῳ
 Μεδοδίου, ἀλλὰ Πρωσῆσις ἀποχῆς συνεχισθῆ
 καὶ ἐξημερεύοντο τὸ ἔργον τῶν.

Αρχιανδρική Νικολάου Βαγινάκη
 Τ.ΙΓ' 1940